

МРНТИ 16.21.31

С.Қ. Құлманов¹, Ж.Т. Шыныбеков², Т. Талғат³

¹А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты, Терминология бөлімінің меңгерушісі,
филология ғылымдарының кандидаты

Алматы қаласы, Қазақстан

²«Ғылым ордасы» РМК ғылыми қызметкері

Алматы қаласы, Қазақстан

³«Ғылым ордасы» РМК ғылыми қызметкері

Алматы қаласы, Қазақстан

«ЖАҢА ӘЛІППЕ ЖОЛЫНДА» (JANAALYPBE JOLYNDA) ЖИНАҒЫ ТУРАЛЫ

Аннотация. Мақалада латын қарпіне көшу мәселелеріне арналған «Жаңа әліпби жолында» атты мақалалар жинағы талданады. Жинақ 1927 жылы Қызылорда қаласынан Жаңа түркі әліпбиін енгізу жөніндегі комитеттің баспасынан Кәрім (Ғабдол) Досжанұлы Тоқтабаев пен Мұқтар Мырзаұлының құрастыруымен шыққан. Кітап төте жазумен басылғандықтан, көпшілік қауымға арнап, кирилл қарпіне түсірілген.

Тірек сөздер: әліпби, емле, тіл, әріп, дыбыс, таңба, араб графикасы, латын қарпі, кирилл қарпі, комитет, оқыту, жазу, айырмашылық, баспа.

С.К. Кулманов¹, Ж.Т. Шыныбеков², Т. Талғат³

¹Институт языкознания имени А. Байтұрсынұлы, заведующий отделом терминологии,
кандидат филологических наук

Алматы, Казахстан

²научный сотрудник РГП «Ғылым ордасы»

Алматы, Казахстан

³научный сотрудник РГП «Ғылым ордасы»

Алматы, Казахстан

О СБОРНИКЕ «НА ПУТИ ПЕРЕХОДА К НОВОМУ АЛФАВИТУ» (JANAALYPBE JOLYNDA)

Аннотация. В статье анализируется сборник статей «На пути перехода к новому алфавиту», посвященный вопросам перехода на латиницу. Сборник вышел в 1927 году в издательстве комитета по внедрению нового торжского алфавита города Кызылорды под редакцией Карима (Габдол) Досжановича Тоқтабаева и Мухтара Мырзаұлы. Поскольку книга была издана на арабском алфавите (төте жазу), она переведена авторами на кириллицу.

Ключевые слова: алфавит, орфография, язык, буква, звук, знак, арабская графика, латиница, кириллица, комитет, обучение, письменность, различие, типография.

S.K. Kulmanov¹, Zh.T. Shynybekov², T. Talgat³

¹Institute of Linguistics named after A. Baitursynov, head of the terminology department,
candidate of philological sciences

Almaty, Kazakhstan

²Researcher of the RSE “Gylym Ordasy”

Almaty, Kazakhstan

³Researcher of the RSE “Gylym Ordasy”

Almaty, Kazakhstan

ABOUT THE COLLECTION «ON THE PATH OF THE TRANSITION TO THE NEW ALPHABET»

Annotation. The article is devoted to the collection «On the path of the transition to the new alphabet», which discusses the problems of the transition to the Latin script. The collection was printed in 1927 in Kyzylorda in the printing-house of the Committee on the implementation of the new Turkic alphabet. The compilers were Karim (Gabdol) Doszhanovich Toktabaev, Mukhtar Myrzauly. Since the book was printed in the Arabic alphabet (төте жазу), it was translated by the authors into the Cyrillic alphabet.

Keywords: alphabet, spelling, language, letter, sound, symbol, Arabic alphabet, Latin script, Cyrillic alphabet, committee, training, written language, printing-house.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында: «Біз 2025 жылдан бастап **әліпбиімізді латын қарпіне**, латын әліпбиіне көшіруге кірісуіміз керек. Бұл – ұлт болып шешуге тиіс принципті мәселе. Бір кезде тарих бедерінде біз мұндай қадамды жасағанбыз.

Балаларымыздың болашағы үшін осындай шешім қабылдауға тиіспіз және бұл әлеммен бірлесе түсуімізге, балаларымыздың ағылшын тілі мен интернет тілін жетік игеруіне, ең бастысы – қазақ тілін жаңғыртуға жағдай туғызады», – деп нақты көрсетті. Осыған орай қазіргі кезде латын әліпбиіне көшудің лингвистикалық, экономикалық, әлеуметтік, психологиялық негіздері зерттелу үстінде.

Біз бұл мақаламызды латын қарпіне көшу мәселелеріне арналған «Жаңа әліпби жолында» атты мақалалар жинағына арнамақпыз. Жинақ 1927 жылы Қызылорда қаласынан Жаңа түркі әліпбиін енгізу жөніндегі комитеттің баспасынан Кәрім (Ғабдол) Досжанұлы Тоқтабаев пен Мұқтар Мырзаұлының құрастыруымен шыққан. Кітап төте жазумен басылғандықтан, көпшілік қауымға арнап, кирилл қарпіне түсірілді.

Жинақтағы алғашқы мақала – Мұқтар Мырзаұлының «Дыбыс белгілерін негізінен өзгерту керек» атты мақаласы. Мұнда автор латын қарпін мәдениеттің көрсеткіші ретінде ағай отырып: «латын әріпінің керек жері біздің ілім жүзіндегі әдебиет» деп, оны тез үйреніп кетуге болатынын айтады: «... Оқып ысылған азаматтарға латын белгісінің тіпті де қиыншылығы жоқ. Жаңадан оқи бастаған оқушыларға қандай белгі болса да бәрібір, қайта латын әрпі жеңілрек те».

Мақалада латын әріптерін алғандағы қазақ әліпбиі былайша көрсетіледі:

1.	– a	13.	ن - n
2.	ب - b	14.	و - o
3.	ف - c	15.	پ - p
4.	د - d	16.	ر - r
5.	ه - e	17.	س - s
6.	ح - h	18.	ت - t
7.	ع - g	19.	ف - u
8.	ج - j	20.	ۇ - ū
9.	ي - i	21.	ڭ - ŋ
10.	ي - I	22.	ز - z
11.	ل - l	23.	ء - b
12.	ھ - m		

Жинақтағы Нәзір Төрқұлұлының «Бізге қандай әліппе керек?» атты мақаласы

А.Байтұрсынұлы емлесінің жақсы тұстарын бағалаудан басталады. Мақалада: «Ленинградтағы Академия жанындағы профессорлар комиссиясы жаңа әліппенің жобасын қарап, тексеріп шығып, Ақметтің дәйекші системасын якуттарға да ұсынды. Ақметтің қызметі бұл жөннен ұмытылмайтын өзгеріс», – делінген. Алайда автор араб әрпінің төмендегідей «міндерін» көрсетеді: 1) оқыту жағынан; 2) жазудағы қолайсыздық; 3) медицина, саулық жағынан (бір-бірінен айырмасы аз, тануы қиын әріптерді оқи-оқи көз бұзылады); 4) санды жазудағы қолайсыздық; 5) білім кітаптарын жазудағы ыңғайсыздықтар (медицинада, алгебрада я геометрия кітабында ұшырайтын формулаларды жазу мәселесі); 6) музыкада қолданудың қиындығы; 7) баспа шығыны, жазуға кететін уақыттың көптігі; 8) жазу мәшинесі мәселесі; 9) Еуропаның баспахана-баспа ісіне кіргізетін жаңалықтарынан алшақтау; 10) Еуропа тілдерін үйрену мәселесі.

Н.Төрөқұлұлы латын жазуына байланысты айтылған: «1) латынша әліппені кім ұсынып отырғанын білмейміз; 2) жұрт қараңғы, надан болғандықтан, өз жолымыздан шығармақшы екен деп түсінеді; 3) латынша әліппе болғанда ескі кітаптарымыз не болады; 4) латыншаға өту ерте; 5) жаңа әліппені алғанда бөтен түрік әдебиеттерінен айырыламыз; 6) әріптерімізді дараласақ, жеке-жеке басатын болсақ, барлық оңайсыздықтар бітеді; 7) жаңадан әріп жасатып, жаңадан жұртты оқыту қиын; 8) мәдениет істерімізге бөгет болып қалады; 9) латын әліппесін шығарған елдің өзі дүниеде жоқ, әліппесінің не кереті бар; 10) алыс латыншаны алғаннан орыс әліппесін алсақ болмай ма деген сияқты мәселелерге жауап береді.

Әрі қарай автор өз бағдарламаларын ұсынады: «Татардағыдай, латын әліппесі принципі қабыл алынғаннан соң, жаңа қазақ әліппесі жасалсын. Онан соң жаңа әліппе жұрттың сөздерінен өтсін. Қалың ел бұл мәселенің не екенін толық білсін. Газеттерде, журналдарда, мектептерде мақалалар, баяндамалар беріліп тұрсын. ... Ұсынған программамыздың бірі – бірінші бөлімі. Сол арада «Оқу құралы» сықылды бастауыш мектеп кітаптары ескішілдіктен тазартылып заманымыздың талабына, керегіне қарай түзетіліп, аяғына үлгі, өрнек боларлық дәрежеде бес-он бет латынша тегіс қосылсын дейміз. ... Программанымыздың үшінші бөлімі: қазақ-қырғыз арасына жаңа әліппенің идеясы біраз жайылып кеткен соң, қалың елдің көзі жаңа таңбаларға үйір болған соң, ел ішінде жаңа әліппемен жазатын кісілер көбейген соң жаңа әліппе кеңсеге кіргізілсін дейміз. Ол заман кеңселерде қазақшаны жүргізу жеңіл болады».

Жинақтағы Әбдірақман Байділдәулының «Жаңа әліппе тарихынан» мақаласында латын әліпбиіне көшу мәселесінің тарихы айтылады. Автор бұл мәселе төңірегінде Қазақстанда жаңа әліппешілер қоғамы (қысқаша «ЖӘҚ») құрылғанын айта келіп, оның жұмысына баға береді.

Ә.Байділдәулы қолданылып отырған араб әрпінің төмендегідей кемшіліктерін көрсетеді: 1) бір дыбысты белгілеу үшін әртүрлі таңбалар қолданылады (бас, орта, соң, жеке) және соның өзінде де тіліміздің дыбыстарын түгел таңбалауға жетпейді; 2) араб әрпінің көбі бір түсті болғандықтан, оқытуға, оқуға, жазуға ауырлық келтіреді; 3) цифрларды жазу қиындығы; 4) араб әрпінің біркелкі болмай бірі үлкен, бірі кішкене болуы; 5) алгебра, геометрия, физика салаларындағы формулаларды жазудың қиындығы; 6) музыкада қолданудың қиындығы; 7) баспада жұмысы жөніндегі кемшіліктері (шығын, уақыт); 8) араб әрпінің өнерлі жұрттардың, өзге елдердің мәдениетімен танысуға жарамсыздығы.

Автор әрі қарай емле, әліппе, әріп, тіл ұғымдарының ара-жігін ажыратып көрсетеді: «Імлә деген не? – Тілдің заңы мен дыбыстарын айырып ашып, ол дыбыстарды қалай таңбалауға ереже қою. ... Әріп деген не? – Әр дыбыстың таңбасы. Әліппе деген не? – Тілдегі барлық дыбыстың таңбасы. Таңба мен ережені шатастыруға бола ма? – Болмайды. Імлә мен әліппені әріпті шатастыруға бола ма? Болмайды».

Ә.Байділдәулы латын әліппесінің де екі үлкен мінін көрсетеді: «1) әріп санының аздығы, 2) үлкенді-кішілі екі әріптің түрі қолданылатындығы». Сонымен қатар бұл кемшіліктерді жоюдың да жолдарын айтады. «Біз латын әліппесін алғанда әріптің үлкен түрін

тастап, кіші түрін алуымыз керек. Сонымен латын әліппесінің бір зор кемшілігі жойылады. Енді латын әліппесінің әрпі аздығына келсек. Бұл жағынан латынды жеке алсақ кемістік болады; арабпен салыстырсақ, арабтан көріне артық болады.

Латындағы 24 әріптің 18-і қазақ тілінің дыбыстарын таңбалауға жарайды: *a, b, d, e, g, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, z, y, i*.

А, б, д, е, з, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, з, ы, й. ... Бұл барлық дыбысымыздың 75% өзгеріссіз таңбалау деген болады. Мұнан соң латынның 4 әріпі түрін өзгертпей, сәл дыбысын өзгертіп қана қазақ дыбыстарына жарайды. Ол 4 әріп мыналар: *h, v, q, c*: бұлардың дыбысы арабтың «ж» ия «о»-сы сияқты ғана өзгереді *z, y, k, ш*, сонда барлық дыбысымыздың 85-90% таңбалаған боламыз. ... Енді қалған екі дыбысымызға латында лайықты таңба жоқ. Бұларға латынның басқа әріптерін бұзып алуға, иә латын әліппесін ұстап жүрген Еуропа елдерінің біреуінің қолайлы екі әрпін алуға керек болады. ... Ол екі дыбыс «ж», «н» орнына керек».

Жинақта профессор Пантелеймон Крестовия Жузенің «Араб әліппесінің тарихы» атты мақаласы Т.Шонанұлының аударуымен берілген.

Ал академик В.В.Бартольдтің «Ескі әліппе мен жаңа әліппе мәселесі» мақаласында латын әліппесін алудың әдістері көрсетіледі: 1) латын әліппесін алғанда түркі тілдерінің дыбыстарын таңбалау үшін бірлі-жарым жаңа әріп қосу керек; 2) түркі тілдерінде кейбір дыбыстар Еуропа тілдеріне қарағанда басқаша айтылуы мүмкін; 3) барлық түркі елдерінің әліппесі біреу ғана болу керек; жаңадан қосылатын әріп неғұрлым аз болу керек, латын әрпі өзінде қандай дыбысқа ие болса, түркі тілдерінде де сол дыбысқа ие болу керек.

Жинақта профессор Н.И.Ашмариннің «Жаңа әліппе мен ескі әліппе жайында» атты мақаласында араб әліпбиі мен латын графикасын қолдану тиімділігі екі жағынан қарастырылады: 1) бұл әліпбилердің тірі елдердің тіліндегі дыбыстарын таңбалауға жарамдылығы; 2) қайсысының басу-жазуға артықшылығы.

Профессор Л.И.Жирковтың «Шығыс елдерінің әліппесін өзгерту туралы» мақаласында орыс мемлекеті өзіне қараған елдерге арнап орыс әліппесін алдырмақ болғандығы айтылады. Бұрынғы бір дыбысты көрсететін әріпті сол күйінде екінші бір дыбысқа арнаудың зияны бар, әзірбайжан тіліндегі орыс әліппесіндегі «з» әрпінің «ш» дыбысына арналғаны дұрыс емес делінеді.

Автор латын, орыс, араб әліпбилеріне талдау жасап, латын әліппесін қай жағынан болса да ең қолайлысы деп көрсетеді.

Мақалада латын қарпінің артықшылықтары (жержүзінің көптеген елдеріне тараған; пішіні әдемілеу, өрнектеуге жеңіл) мен кемшіліктері (дыбыс белгілері аз) көрсетіледі. Бір дыбысты белгілеу үшін бірнеше әріпті пайдалану жағдайы талданып, оның шешімі таңбасы жоқ дыбысқа қосымша белгі алу керек делінеді.

Сонымен қатар орыс әліппесінің артықшылықтары (жолға тізгенде тегіс түседі, пішіні анық, көңілге тез тоқылады, Петр заманындағы славян әліппесі латын әліппесінің ыңғайлысын алған, баспаға, жылдам жазуға қолайлы) мен кемшіліктері (таңбасы бір-біріне ұқсас әріптер), араб әліппесінің артықшылықтары (бір-біріне жабысып жағады, жылдам жазуға қолайлы, бірақ бір-біріне қосылмайтын әріптер де бар; таңбалары әдемі) мен кемшіліктері (саны аз) көрсетіледі.

«Түрік жаңа әліппесі туралы» мақаласында профессор Шобанзада араб әліппесінің кемшіліктерін көрсете келе: «Араб әліппесі түрк дыбыстарының тек үштен бірін ғана таңбалауға жарайды», – дейді.

Автор жаңа әліппе мен араб әліпбиін салыстыра келе, мынадай қорытындыға келеді: «Түркі елі жаңа әліппеге көшу деген мәселе өмірде шығыс елдерінде болмаған зор бір жұмыс екен; жаңа әліппеміз «жана» деген атақ алуға орыны бар екен; жазу-оқуды жеңілдетіп, түркі тілін дұрыс суреттей алғандығынан жаңа әліппенің «түркі әліппесі» деген атақты да алуға ылайымы бар екен. Тіл маманы болғандағы менің ойым осы».

Жинақтағы бұдан кейінгі мақала «Латын әрпінің араб әрпінен жеңілдігі бар» деп ата-

лады. Авторы Ж. С. деген лақап атпен берілген. Автор латын қарпі мен араб қарпін салыстыра келе, өз тәжірибесінен мынадай қорытынды шығарады: 1) балалардың аз уақыттың ішінде жеңіл сөйлемдерді өздігінен оқып, жаза алуы; 2) шала сауатты жастардың 3-4 күн ішінде латынды тез игеруі; 3) үйретудің жеңілдігі; 4) жазу шапшаңдығы.

Жинақтағы бұдан соңғы «Жапанда жаңа әліпбе» деген мақаланың авторы да А.З. деген лақап атпен берілген. Мақалада Ыстамбұлда шығатын «Жұмурийет» газетінің 21-інде шыққан санында латын әліппесінің Жапонияда қолға алынып отырғандығы айтылған. Олардың мақсаты: «Тіліміздің ауырлығы Еуропа мәдениетінен қалыспау жолында көп кедергі болғандықтан, амалсыз ағылшын тілін ресми тіл қылып алуға беттеген едік. Енді, латын әліппесін қолдансақ, тілімізге кірген бөтен тілдерден құтылумен бірге ағылшын-шалаудан да құтылу».

Бұдан кейінгі мақала «Жаңа әліпбешілер қоғамын күшейту керек» деп аталады. Авторы Зияш деген біреу. Бұл мақалада латын мәселесі туралы Баку қаласында басталған істің ұсақ республикаларда жергілікті жаңа әліппешілер ұйымдары ашылып, жұмыс жүргізіліп жапқандығы айтылады.

Түріктің ұлт парламентінде қозғалған әңгімеде Нажат бек: «Латын мәселесі саяси мәселенің бірі, оны қабылдау жалғыз менің, ағарту кімесеретінің қолында емес. – Мемлекет қолында. Мемлекет беті жаңа әліпбеге ауған соң, мен де жаңа қолға алыб отырмын» деген.

Автор «Кермен үкіметі «ірататсие» атты жаңа машине істеп шығарған. Бұл машине 3 күндік газет жұмысын бір-ақ сағатта жасап шығарады» дей келе, «Алдағы өмірімізде бұл машинені бізде қолданбақ болсақ, араб әрпі кедергі болмағанда қайтеді? Қалай алып қарағанда да латын мәселесі еріккеннен шыққан әңгіме емес, тұрмыстың тілеуімен туған әңгіме, тұрмыс бізге ықтиярсыз қабылдапмақ», – дейді.

Жинақта берілген «Түрікте латын әліппесі» атты мақаласында Т.Шонанов «Беңиол» газеті Францияның «Таң» деген газетінде жарияланған «Түркиеде латын әліпбесі» деген мақаласына талдау жасаған. Мұнда сол кездегі көзқарастар үшке бөлінген: «Бір ағым – ескі араб әліпбесінің түрін өзгертпей сақтау. Бұлардың ондағы дәлелдері – араб әліпбесі сұлу, араб әліпбесінде жазылған ескі кітаптар, сақталған мәдениет бар деген. ... Екінші ағым – жамаушылар. Бұлар араб әліпбесінің кемшілігін мойындайды. ... Бұлар әріптерді оңай танылатын қыламыз, айырып басылатын жасаймыз, тағы сондай жамаулар жапсырамыз деседі. Үшінші ағым – әлгі өзгерістерден дым шықпайтұнын сипаттапты. Бұлар латынды алуға белді бекем байлап отыр. Бұл мәселенің маңызы зорлығында дау жоқ».

Әрі қарай мақалада латын қарпінің әртүрлі елдерде алыну тарихы және олардың тәсілдері сөз болады. Мысалы: «Арқалық Қапқазда 7 түрлі ел бар. Бұлар арасында асетін, үнгішет, қабарды, шешен (шешен байағы банер шәмлі мен қажемұрат елдері) елдері жаңа әліпбеге көшіп, іске асырып жатыр. Қалған қарашай, шеркеш, адыге деген үш елде латын әліпбиі мен кітаптар, оқу құралдары шығарылып жатыр. Бұлар латынға көшуге мықты эзірленіп жатыр, бұл елдердің тілінде 72 кітаб жарты мүліен тұсқа шамалы шыққан. Жаңа әліпби мен 190 мың адам қат таныйды. Әліпбиді әуелі 1 басқыш, сонан 7 жылдық, 9 мектебтерге кіргізген. Ел жаңа әліпбеге ықыласты. Жаңа әліпбеге «азаттық әліпбей» деп ат қойған».

Аталмыш мақалада Қазақ жаңа әліпби комитетінің 1927 жылы атқаратын істері туралы айтылады:

- «1) Бүтін түрік елдерін қашып кетпестей қылып жаңа әліпби жасау.
- 2) Кесбе жаңа жарға қадайтын жаңа әліпби басып шығару.
- 3) Балаға арнап бір, ересекке арнап бір әліпби басып шығару.
- 4) Латыншаларға жәрдем берелік нұсқау кітабын шығару.
- 5) 5 табак теруге жететін латын әрпін алдыру.
- 6) Қоғам, ұйымдарының ережелерін басып шығару.
- 7) Латыншалар қоғамын, ұйымдарын ашу үшін жер-жерде маусым ашу.
- 8) Газет-жорнал жүзінде жаңа әліпби туралы үгіт тарату.

9) Жаңа әліпби жұмысына басшылық қылатын адамдар дайарлау».

Бұдан әрі қарай көрші елдердегі жаңа әліпби мәселесі сөз болады. Мысалы, Татарстанда Қазан қаласында «Жаңа әліпби» қоғамы ашылғандығы, қоғамның бастығы татардың белгілі жазушысы – Сайпыұлы Патық деген азамат екендігі туралы айтылып, қоғамға бөлінген қаражат, атқарылған жұмыстар, осы қоғамның ұйымдары туралы ақпарат беріледі.

97%-ы хат танымайтын Түркіменстан елінде жаңа әліпбиді оқытатын курстар ашылғаны туралы, ал Өзбекстанда Үкімет жанынан Жаңа әліпби комитеті ашылғаны, бірнеше съезд, конференция өткізілгені айтылады.

Қырғызстанда 1925 жылы май айында Бішкек қаласында өткен съезде латын әліпбиіне көшуге қаулы қабылданып, мұнда осы әліпбиге 5 жылдың ішінде көшіп біту көзделгендігі, осы әліпбимен сауат ашқандар саны, басылып шыққан кітаптар саны көрсетіледі.

Мақалада Әзірбайжандағы жаңа әліппе мәселесі баса айтылады. Латын әліпмесіне көшу мәселесімен айналысамын деушілерге бірнеше оқуға кенес берілетін кітаптар тізімі беріліп, латын қарпіне көшу кезендері, жаңа әліпбимен таныстыратын «Жаңа жол» газетінің тиражы, жаңа әліпбимен сауат ашқан латын мектептердің жыл сайынғы саны көрсетіледі.

Жинақтағы Т.Шонановтың «Орта Азияда латын әліпмесі» мақаласында маусымның 1-інде Бакуде болатын Жалпыресейлік жаңа түрік әліпбиінің кіндік комитетінің толық жиналысына Қазақстаннан оған ешкімнің бара алмағандығы, бірақ өз ойларын телеграмма арқылы жібергендігі, Орта Азиядағы түркі елдерінің Баку жиналысының алдында Самарқан қаласында болған жиналысқа Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан елдерінің өкілдері қатысқандығы айтылады.

Осы Самарқан жиналысында Орта Азиядағы түркі елдерінің жаңа әліпмесінің негізі төмендегіше көрсетіледі:

«1. Жаңа әліпби үндестік заңына бағындырылып алынсын, үйткені бұл заң күш, текнійке жағынан көп күтімталық келтіреді.

2. Жаңа әліпби латын негізімен алынсын, латын әріптерінің түрі, дыбыс өзгертілмесін.

Латын әрпі түрік дыбысына жетпеген иа үйлесбеген бірен-саран жерде латын негізі мен әліпби ұстап отырған ағылшын, пірансі, йталы сыйақты елдерден әріп алынсын.

3. Бір дыбысқа бір әріп қана алынсын, қоса әріп болмасын.

4. Латынның түбірінде болмаса, әріпке жаңадан тоқтап, үст сыйақты таңбалар қойылмасын.

5. Түрік елдерінде бірдей айтылатын дыбыстардың таңбалары да бірдей болсын.

6. Үлкен әріп алынбасын, текнійкеге қолайсыз келмеген жерде әріптің жазбабаспа түрлері бір-бірден жақындау болсын. Латын әліпбиіне жаңадан әріпті қолдан келгенше кірістірмеуге тырысылсын».

Осы ережелердің негізінде әліпбидің мынадай түрі қабылданады:

a = а	p = п
b = б	r = р
g = г	s = с
d = д	t = т
e = е	u = ү
i = и	c = ш (ч)
k = к	u = у
l = л	h = ғ (иүнанның ғаема деген әрпі)
m = м	z = з
n = н	q = қ
ц = ң	y = ы
o = о	j = ж

Мақалада алынған әліпбиге төмендегідей түсініктеме беріледі: «Бұлар қазақ тіліндегі дыбыстардағы бар таңбалар. «Ж»-ға ағылшынның «і» алалық деген ұсынысы да болды. Оны Бақыу жиылысы шешеді. «Ғ»-ға гректің ғаемасы «һ» да сондай шартбен алынды.

